

SİGORTALILIK HALLARİNİN ÇAKIŞMASI (1)

Av. Erdoğan KAYA - www.gurselavukatlik.com

Kişiler, hizmet akdine tabi çalışma, serbest çalışma, şirket ortaklığı vb. durumlara göre sosyal güvenlik sistemimiz içerisinde farklı sigorta kollarına tabi sayılmaktadır. 5510 sayılı “Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu”na göre sigortalılıkta üçlü bir ayrıma gidilmiştir. Buna göre; 4/1-a(SSK), 4/1-b(Bağ-Kur) ve 4/1-c(Emekli Sandığı) şeklinde üçlü bir ayırım söz konusudur. Ancak çalışma yaşamında pek çok kez kişiler, birden fazla sigorta koluna aynı anda tabi olmayı gerektirecek şekilde çalışmaktadır. İşte **aynı dönem içerisinde birden fazla sigorta koluna tabi olacak şekilde çalışmanın bulunması durumuna “sigortalılık hallerinin çakışması” denilmektedir.**

Bir kişinin aynı dönemde birden fazla sigorta koluna tabi olacak şekilde çalışması olmasına karşın Ülkemizde kural olarak geçerli olan **“sosyal güvenlikte teklik ilkesi” dir.** Buna göre sigortalılık hallerinin çakışması durumunda kişinin tek bir sigorta kolundan sigortalılığı kabul edilmektedir. Bu ilkenin uygulanabilmesi için çeşitli düzenlemeler getirilebilmektedir. Örneğin; önce başlayan sigortalılığa üstünlük tanınması, aynı dönemde tabi olunan bir sigorta koluna diğerine göre üstünlük tanınması vb. düzenlemeler getirilmektedir.

Ülkemizde de “sosyal güvenlikte teklik ilkesi”nin sağlanabilmesi için dönemlere göre farklı düzenlemeler getirilmiştir. **Bu dönemleri iki ana başlıkta ele alabiliriz. Buna göre; 1- 01.10.2008(5510 s. Kanun) Öncesi Dönem ve 2- 01.10.2008(5510 s. Kanun)Sonrası Dönem olarak ikili bir ayrıma gidilebilir.** Şimdi sırasıyla bu dönemleri ele alalım.

1- 01.10.2008(5510 s. KANUN) ÖNCESİ DÖNEM

5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu'nun Geçici 1.maddesi ile Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK), Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu (Bağ-Kur) ve Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı'nın (Emekli Sandığı), Kanun'un Geçici 6. maddesi ile de 506 Sayılı Kanun'un Geçici 20 nci maddesi kapsamındaki sandıkların Sosyal Güvenlik Kurumu'na devri gerçekleştirilmiştir.

Birden fazla sosyal güvenlik kurumuna aynı anda tabi olan sigortalıların geçerli sigortalılık statüsü devredilen SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı tarafından 18/9/1998 tarihinde imzalanan 2829 sayılı Kanunun uygulamasından doğan işlemlere ilişkin "Sosyal Güvenlik Kurumlarına Tabi Geçen Hizmetlerin Birleştirilmesiyle Bu Kurumlar Arasında Diğer İşlemlere İlişkin Protokol"ün "Hizmet Çakışmaları" başlıklı 10 uncu maddesi doğrultusunda yapılmakta, **bu maddede Emekli Sandığına tabi olarak geçen hizmetlerin Bağ-Kur veya SSK hizmetleri ile çakışması halinde, Emekli Sandığında geçen hizmetler geçerli sayılmakta, SSK ile Bağ-Kur arasındaki hizmet çakışmalarında ise ilgili kanunlarda aksine bir hüküm olmadığı takdirde önce başlayan hizmetin geçtiği kurumdaki sigortalılık sona ermedikçe diğer kurumdaki sigortalılık geçerli sayılmamaktadır**(2014/28 s. Genelge md. 1).

“Sigortalılık hallerinin çakışması” , <çatışan sigortalılık sorunu> olarak da tabir edilebilmektedir.

Gerek 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ve gerekse 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu birbirlerine paralel düzenlemeler ile, bir sigortalının aynı anda birden fazla sosyal güvenlik kurumuna tabi olmasını yasaklayıp, sigortalının önceden başlayıp devam edegelen sigortalılığına, geçerlik tanıyarak çözüme ulaştırmaya çalışmışlardır(Yarg. HGK'nun 03.10.2001 gün ve E: 2001/21-627, K: 2001/659 Sayılı kararı).

Yasa sistemimize göre bir kimsenin **506 sayılı Yasa kapsamına girebilmesi için hizmet akdine tabi bir işte çalışması yanında başka bir sosyal güvenlik kurumu kapsamında bulunmaması gerekir.** Anılan yasanın 3. maddesinin I. (F) bendinde "**Kanunla kurulu emekli sandıklarına aidat ödemekte olanların**" (K) bendinde ise "**Herhangi bir işverene hizmet akdiyle bağlı olmaksızın kendi nam ve hesabına çalışanların**" sigortalı sayılmayacağı belirtilmiştir.

1479 Sayılı **Bağ-Kur Kanunu'nun 24. maddesinin I. ve II. fıkralarında** da bir kimsenin 1479 sayılı Yasa kapsamına girebilmesi için kendi adına bağımsız çalışıp kazanç sağlaması yanında **başkaca sosyal güvenlik kurumu kapsamında bulunmaması koşulu getirilmiştir**(Yarg. 21. H.D.'nin 2014/17518 E. , 2014/27478 K. sayılı ve 16.12.2014 tarihli kararı).

Böylelikle her iki Kanun`da da önceden başlayıp devam eden çalışmanın başka sigorta koluna tabi geçmesi ve devam etmesi halinde diğer sigorta koluna geçişin söz konusu olmayacağı açıkça belirtilmiştir. Böylece sigortalılık hallerinin çakışmasına ilişkin düzenleme getirilmiştir.

Fakat Yargıtay, bazı kararları ile 01.10.2008 öncesi dönemde “sigortalılık hallerinin çakışması” haline ilişkin farklı çözüm yollarına da gitmiştir. Gerçekten Yargıtay eski kararlarında önce başlayan sigortalılığı esas alırken, sonraki bir kısım kararlarında “temeldeki çalışma” , “mali açıdan ağır basan çalışma” ya da “baskın sigortalılık” diye tabir edilen ayrımlarını da kullanmaya başlamıştır.

Yargıtay 10. H.D.'nin konuya ilişkin emsal nitelikteki yakın tarihli kararında; *“5510 sayılı Kanunun Yürürlükte olmadığı 01.10.2008 tarihi öncesine ilişkin olarak bu tür çakışan (ikili) sigortalılığa ilişkin uyumsuzlukların çözümü için, gerçek ve fiili çalışmanın, başka bir anlatımla baskın sigortalılık olgusunun hangi Kurum ve Kanun kapsamında gerçekleştiği belirlenmeli, aynı döneme rastlayan gerçek ve fiili çalışmalardan hangisinin sigortalının hayatında ekonomik olarak baskın çalışma niteliği taşıdığı ortaya konulmalıdır. Şu durumda 506 sayılı (hizmet akdine dayalı olarak işveren/işverenler tarafından çalıştırılma) ve 1479 sayılı (hizmet akdine bağlı olmaksızın kendi adına ve hesabına bağımsız çalışma) Kanunlar kapsamında veya 5510 sayılı Kanunun 4. maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri çerçevesinde birleşen (çakışan) zorunlu sigortalılık olgusuna ilişkin olarak; 5510 sayılı Kanunun yürürlükte olmadığı 01.10.2008 tarihi öncesi dönem yönünden baskın sigortalılığa üstünlük tanınmalı ”* şeklinde değerlendirme yapılmıştır(2014/26981 E. , 2015/4825 K. sayılı ve 17.03.2015 tarihli kararı).

Sigortalılık hallerinin çakışması hususu, özellikle emeklilik hesabında tabi olunan sigorta kolunda belirleyici olabilmektedir. Bu nedenle de ayrı bir önem arz etmekte ve birçok kez de sigortalı ile Sosyal Güvenlik Kurumu arasında uyumsuzluk konusu olmaktadır.

Takip eden yazımızda konuya ilişkin açıklamalarımıza kaldığımız yerden devam edeceğiz.